

— у НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 11. ФЕБРУАРА 1895.

ГОД. XX.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 5.

УРЕЂУЈЕ А. ХАДИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О ДРАМИ И ШТО ЈЕ С ЊОМЕ У СВЕЗИ.

(Свршетак.)

Приходи су им врло, врло јектичави!! И највећа награда на књижевном пољу кратка је века, тако кратка, да носи на себи сигурно обележје смрти у тренутку кад се роди, управо она се обично мртва и роди.

Шта је песников прибор? Перо и хартија. Та надничарев је алат скупљи. Мотика, мистрија, будак, све је то скупље од пера и хартије. На спрему књижевничку не потроши се такођер много, пошто се појезија не да научити,

При свем том ипак је књижевност у цвету, можда баш зато, што се књижевницима не пресипа. Тако је било увек а тако је још и данас. Они раде, што им је потреба, унутрашња потреба, а онај има право, који каже, да две трећине светске књижевности не би биле написане да иза књижевника нису стајали веровници са меницама у руци. Да се може платити дуг, зато се писало и зато се пише!! Није онда ип чудо, што је и књижевна награда тако ређи мртво-рођено дете.

Други пише и ради да стече капитал, а књижевник пише и ради, да отплати дугове! Још се треба чудити, што је имао кредита, личнога кредита!

Међутим нису били само кајишари и веровници протектори књижевника и књижевности, имао је тај чудан сталеж још и других заштитника и добротвора. Један од најстаријих књижевника, који је живео готово као и многи модерни литерат, биће да је био Римљанин Хорације Флак. Он је певао песме и оде кад

је хтео да постигне штогод и на послетку је ипак стекао моћнога протектора у Мецену, чије име остале типско за сва доцнија времена. У средњем веку су кнажеви и краљеви заштићавали песнике, и тек у доцније доба поникоше накладници. Накладници нису више сад, као пре, протектори књижевности, они су посредници. Сад је то народ, публика, која купује књиге — ако их купује ...

Но није књижевник усамљен у том не-згодном положају, он има још једног брата, који је, може се рећи, још у горем положају него он. Стaje ли књижевника алат за једну драму рејцимо 30 новчића, јер хартија, перо и мастило не коштају више, то не треба глумицу ни толико, пошто му не треба ни хартија ни перо ни мастило. Али према том му је и заслуга.

Ако је ико створен да гладује и зебе, то је глумац, онај дакле, који има да оживи особе песниковој малите!

Па опет, при свем том, ипак ће бити вечно песника и вечно ће бити глумаца, јер су идеали вечити, који и једног и другог маме, неодољиво маме. Сласт и уживање при радњи тако је силна, да и једног и другог држи у добротворном заносу, који уме у неку руку да му надокнади земно благо, које би хтео да има, али које му ипак није мета и цел. Што се бар песника тиче, он остаје у положају, који је, по Шилеру, спремио себи сам. Задоцнио се, до душе, при деоби земље, али му је зато слободно у свако доба бавити се у небу.

М. С— Ћ.

А И С Т И К К.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Вечити закон“), позоришна игра у 3 чина, написао Г. Чики, превео М. А. Јовановић.

Чики је стари и омиљени знацац наше публике. Зато је управа добро учинила, што је дала после двају домаћих комада приказати 9. фебруара овде први пут баш један Чикијев комад.

Чики је мајstor у природном, реалистичком цртању карактера и типова из савременога друштва, али још боље од карактеризације појединачних личности полази му за руком сликање ситуација и прилика, даклем баш онога елемента, у ком се очituје живот, сплет снова и радње појединачних лица у међусобном додиру и сукобу. Његове слике из друштвенога живота увек су верне и природне. Он је покушао у својим драмским комадима саставити галерију типова из мађарскога друштва, а резултат његовога настојања је тај, да му је ишло за руком, створити цели низ успешних слика и типова, који носе више мање козмополитско обележје, јер типова чисто мађарскога друштва има доста мало у његовим комадима баш зато, што се мађарско друштво креће у формама, како су се у опће на западу развиле, те је врло мален број специфично мађарских типова и друштвених облика. И то је оно, зашто се Чикијеви комади радо едају не само на мађарској позорници, већ и код нас и свагде, где има смисла за здраву реалистичку драмску приказивања.

Чики се одликује својом здравом реалистиком, која никада није банаљна нити упада у крајности натурализма, који није ништа друго, него: маразам поезије и вештине. А најлепше је код њега оно управо шекспирско размерје међу трагиком и хумором, међу збиљом и комичношћу живота и појединачних ситуација. У његовим комадима пулзира прави живот, и имаде мало не увек доста радње. Хумор му је увек ведар, изворан, неприсиљен и пристојан, а никада конвенционалан или баналан. Он је увек узвишен над бурлеском.

Биће згоде, да се у ступцима овога листа претумачи, зашто је редовно техника реалистичких писаца драмских комада нешто слабија, те критичар увек може наћи баш у реалистичким комадима доста техничких недостатака и одсту-

пања од уобичајене естетске драмске технике. Реалиzmу је више до верне психолошке анализе карактера, него до конвенционалне шаблонске катхарзе, којом се по темељним правилима драмске вештине морадоше класични комади свршити.

И код Чикија није тешко наћи техничких недостатака; и њему не полази увек за руком онако вешто укалујити у савршени склоп иначе савршено верно сликање разних проблема друштвенога живота, те много пута раздрагани првим и другим чином, на крају крајева, у последњем чину, у расплету свега плетива драмске радње, одлазимо са гдекојом дисонансом у души.

Све ово, што рекох о Чикијевим комадима у опште, вреди и за његов комад „Вечити закон“.

И ту је радња жива, од почетка до краја пулзира прави живот, задовољни смо верношћу и реалистичком цртању ситуација и прилика, зачињеном дражесним, неприсиљеним хумором, и естетским размером међу трагичним и веселим моментима, али на крају крајева ипак нијмо по све задовољни са трећим чином. Сада је тешко рећи, је ли погрешка у радњи Чикијевој, или у интерпретацији наших глумаца. Да видимо.

У „Вечитом закону“ побеђује глас природе, срце мајчино, које не мирује, док не нађе своје дете, што га је у својој лудој младости оставило. Срце кћерине осећа близину мајчину и наслућује њену трагику. Вечити закон природе побеђује и показује своју моћ и силу. То је све добро и оправдава наслов комада; али за што тај вечити закон нема силе над Торђем Орлатијем (г. Лукић), који је баш зато одвратна личност од почетка до краја, те се само онда с њиме спријатељујемо, када му се на кратки часак срце растони у загрлају кћери Силвије (г. Марковићка). Он је неприродан карактер, и оне теорије о метеди одгоја и она опаска Сентгротијева, да је он луди Дарвиниста, ништа не претумачују. Опкладио бих се, да је то тумачење писац накнадно уметнуо, видећи, да ни понос, ни себичност, ни тесногруди обзир на друштвено, јавно мишљење, ни страх пред другом женом Аном (г. Ружићка) није довољан тумач ни исприка тому леду у очинском срцу. Ми не можемо бити на крају с тим човеком задовољни, и чисто нас врећа она апатија, којом благосиља на крају

Силвију и њенога миљеника Андрију Розгаја (г. Марковић). Или г. Лукић није добро интерпретирао Борђа Орлатија, како га је писац замислио?

Или једно или друго, тек то лице у комаду „Вечити закон“ је овако, како га на нашој бини видесмо, погрешно и неразумљиво. Према резултату анализе целога комада, његов прави наслов би имао гласити: „Силвија“ или „Мати“.

Посве је силхуетски изведена слика друге Орлатијеве жене. До краја не знамо, је ли и она крива нечовечном поступку Орлатијевом према кћери из првог му брака. Силхуетски је сликана и њена кћи Јудита (гђца Ђуришићева), која је у неким моментима права сестра, а на крају некако апатична. Како то, да Силвија ни у најочајнијим моментима не тражи утехе на њеном срцу? Гђца Ђуришићева, иначе врло способна глумица, била је или у почетку предобра или на крају преапатична сестра.

Одватран је карактер Албертијев, (г. Васиљевић). Озбиљан и поштен човек, како се зове сам и како о њему мисле сва лица у том комаду осим матере Силвијине (г. Вујићке) ипак хоће да буде мужем Силвијиним, макар да види и осећа, да она другога љуби а њега по готово од почетка мрзи. То је мало психолошки непротумачиво.

Изврсно је замишљен Американац Марцел и добро је изведена његова флегма, којом шародира претераност конвенционалних обзира европскога друштва. Г. Николић га је управо добро приказао.

Добро је замишљена и изведена Бела, прважена Орлатијева. Г. Вујићка ју је управо изврсно приказала.

Врло је добро карактерисан модерни бонвиан, луцкасти „готе“ Густав Мањи. Г. Спасић га је изврсно приказао, само је претерао у дрхтању пред револвером Марцеловим. Увек је најбоље имати на уму: никада превише.

Г. Марковић приказао је у патетичним призорима добро Андрију Розгаја, али његова је погрешка, да говори пребрзо и кроз зубе, да је патетичан, и да декламује и онда где је згоднији: конверзациони начин говора.

Ево г. Лукић увек право погађа, када и како треба из конверзационога тона ударити у патетичне жице, и увек је у том погледу корек-

тан и јасан, па је и у овом комаду погодио тон и меру говора.

Декламација г. Васиљевића нас управо посве увек задовољава. Глас му је врло симпатичан и јасан.

Најбоље од свију лица у овом комаду је ишло за руком писцу приказати Силвију. Гђа Марковићка је управо савршено у свим нинансама Силвију приказала. Она је на нашу радост све боља, све савршенија глумица.

Једно јој ипак опажамо. Тамо, где први пут разговара са својом непознатом јој матером, треба по интенцији писчевој, да се на њеном лицу, у говору и понашању види, да јој душом пролазе први почетци слутње, да је та жена њој нешто више од других жена. То је потребно, да се доследно и вероватно развије од почетка до краја психолошки процес, што га је имао на уму Чики, кад је своме комаду дао име: „Вечити закон“.

Захвални смо и превађачу комада и управи, а задовољни смо и приказивањем наших глумаца у овом комаду у опће; али нисмо задовољни са публиком, која се није одазвала у оном броју, како би то требало. Патриотизам је фраза, ако се не очituје у делима и у доброврornoј љубави према народним и културним институтима, као што је и српско народно позориште. J. Хр.

Ред позоришних представа.

У недељу 12. (24.) фебруара: „Немања.“ Историјска драма у 5 чинова, написао Милош Цветић. (Са 1000 динара награђено дело.)

У уторак 14. (26.) фебруара први пут: „Мајка“ Шаљива игра у 3 чина, написао Г. Чики, превео Стеван Дескашев.

У четвртак 16. (28.) фебруара с новом поделом улога први пут: „Ђаволови записници“. Драма у 3 чина, написали Араго и Вернон, превео Милан Видуловић.

У суботу 18. фебруара (2 марта) први пут: „Пои Добролав“. Слика из српског народног живота у 4 чина, с певањем, по туђој мисли написао П. Адамов, музика од Х. Дубека.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРНИШТВО.

5. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

У претплати 5.

У Новоме Саду, у суботу 11. (23.) фебруара 1895.

ПРВИ ПУТ:

О К О В И.

Драма у 4 чина, написао кнез А. И. Сумбатов превео с руског Милован Ђ. Глишић.

Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Сергије Владимировић Волин-
цев, врло богат спахија — Ружић.
Ана Сергијевна (Анчица), ње-
гова кћи — — — — З. Буришићева.
Олга Николајевна Гарађина,
живи у његовој кући — Т. Лукићка.
Анфиса Андрејевна Гарађина,
њена мати, богата спахињица Д. Ружићка.
Andreја Andreјevић Хворост-
њев, њен брат — — — Лукић.
Вера Andreјевна Бикајева, ње-
гова кћи, млада удовица — Ј. Душановићка.
Догађа се у Русији, у великом приморском граду на југу. — Доба данашње. — Сва четири
чина догађају се у један дан.

Јефтихије Васиљевић Карчин, ви-
ши војни чиновник у оставци Николић.
Јелена Феодоровна, његова
жена — — — — — Ј. Весићева.
Нина Александровна Волинџева С. Вујићка.
Арина Пантелејмонова Мајер,
њена мати — — — — М. Тодосићка.
Ђорђе Димитријевић Пропорјев Васиљевић.
Слуга Волинџевљев — — — Илић.
Слуга у гостионици — — — Жикић.

Улазне цене: Ложа у партеру: 6 фор. — Ложа у I. спрату: 5 фор. 50 нов. — Седиште у паркету у I. и II. реду: 1 фор.
20 нов. — Седиште у паркету: у III.-IV. V. VI. реду: 1 фор. — Седиште од VII.-XII. реда 80 нов. — Седиште на
балкону у I. реду: 1 фор. 20 нов. — Седиште на балкону у II. реду: 80 нов. — Седиште на балкону у III. IV. реду:
50, за ћаке 30 нов. — Седиште на галерији у I. реду: 40 нов. У II. реду 30 нов. — Staјање 40 нов. — Staјање
на I. галерији: 30 нов. — на II. 20 нов.

Улазнице могу се добити у књижари Браће М. Поповића од 9—12 сахата пре подне и од
3—5 сахата после подне и после на каси.

Болесна: Ј. Добриновићка.

Почетак тачно у 7, свршетак у 10 сахата у вече.